

dr hab. Urszula Ordon-Mizera, prof. UJD
Katedra Pedagogiki
Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Warchoła pt. *Uwarunkowania procesu wsparcia uczniów z niepełnosprawnością w młodszym wieku szkolnym w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych*

opracowana pod opieką naukową dr hab. Krystyny Barłóg, prof. UR

Recenzja pracy

Przedłożona mi do oceny praca doktorska pt. *Uwarunkowania procesu wsparcia uczniów z niepełnosprawnością w młodszym wieku szkolnym w publicznych i niepublicznych szkołach podstawowych*, składa się z pięciu rozdziałów, dwóch teoretycznych, jednego rozdziału metodologicznego, jednego rozdziału dotyczącego przebiegu badań i jednego rozdziału analizy wyników badań. Praca w całości zawiera 302 strony, na których autorka zawarła bibliografię, spis tabel, aneks i narzędzia badawcze razem z wykazem skrótów. W pracy zawarto 339 przypisów dolnych, a w bibliografii możemy znaleźć 190 pozycji z obszaru edukacji, pedagogiki specjalnej, metodologii badań pedagogicznych.

W pierwszym rozdziale zatytułowanym: *Proces wsparcia ucznia z niepełnosprawnością w ujęciu nauk społecznych* dokonano trafnego wprowadzenia do problematyki podejmowanej w pracy oraz tworzy podstawę dla dalszych analiz dotyczących organizacji i uwarunkowań wsparcia uczniów z niepełnosprawnością w środowisku szkolnym. Autorka podejmuje w nim próbę uporządkowania najważniejszych kategorii pojęciowych oraz koncepcji teoretycznych funkcjonujących w obszarze pedagogiki specjalnej i nauk społecznych. W tym rozdziale przedstawiono pojęcie niepełnosprawności w kontekście edukacji, dokonując przy tym właściwego dla pracy doktorskiej przeglądu terminologicznego. Ze względu na złożoność pojęcia autorka prawidłowo przeanalizowała to pojęcie w szerokim kontekście medycznym, społecznym, a także edukacyjnym. Kolejno zawarto model niepełnosprawności oraz przedstawione zmiany paradygmatyczne zachodzące w pedagogice specjalnej. Następnie zaprezentowano typologie wsparcia, wskazując na różnorodne formy oddziaływań

podejmowanych w celu wspierania rozwoju ucznia z niepełnosprawnością. W mojej ocenie prawidłowo przedstawiono determinant procesu wsparcia ucznia z niepełnosprawnością. W tej części pracy autorka wskazuje na czynniki wpływające na skuteczność działań wspierających, uwzględniając zarówno aspekty indywidualne związane z potrzebami dziecka, jak i czynniki środowiskowe, instytucjonalne oraz organizacyjne funkcjonujące w systemie edukacji. Ostatni podrozdział to charakterystyka systemu wsparcia uczniów w kontekście uczniów z indywidualnymi potrzebami edukacyjnymi oraz ich rodzin.

W mojej ocenie rozdział skonstruowany jest prawidłowo, ale zawiera brak w kontekście rozwoju uczniów w młodszym wieku szkolnym. Zawarcie takiego podrozdziału pomogłoby czytelnikowi, na zrozumienie różnorodnych aspektów zależnościowych między uczniem, szkołą, rodzicem. To istotna kwestia, w kontekście tak sformułowanego tematu badawczego.

W rozdziale drugim autorka koncentruje się na funkcjonowaniu systemu wsparcia ucznia z niepełnosprawnością w systemie edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem form i metod oddziaływań stosowanych w środowisku szkolnym. W sposób szczegółowy omówione zostały zagadnienia dotyczące rewalidacji, pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wsparcia specjalistycznego. W mojej ocenie na uwagę zasługuje podjęcie problematyki indywidualizacji procesu kształcenia, w tym stosowania takich narzędzi jak IPET czy WOPF, które stanowią ważny element organizacji wsparcia dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Autorka wskazuje znaczenie współpracy zespołu specjalistów w procesie wspierania rozwoju dziecka. W mojej ocenie dużą wartość stanowi fragment dotyczący współpracy szkoły z rodzicami i opiekunami, a zwłaszcza podrozdział 2.5.2 poświęcony roli rodziny w procesie wspierania rozwoju dziecka z niepełnosprawnością. Autorka odwołuje się w nim do współczesnych koncepcji pracy z rodziną, w tym do podejścia familocentrycznego, które podkreśla znaczenie partnerstwa pomiędzy rodziną a instytucjami edukacyjnymi.

W mojej ocenie ten rozdział powinien zostać podzielony na dwa rozdziały, praca zyskałaby na przejrzystości struktury. Obecna struktura nie jest błędem, ale wskazuje, że badacz nie jest jeszcze wprawionym w planowaniu procesu teoretyczno-praktycznego, pracy badawczej. Nie jest to błędem, ale zasługuje na zaznaczenie, w celu informacyjnym dla autorki pracy.

Część metodologiczna to tradycyjna struktura, jak w pracach badawczych z zakresu nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika. Autorka jasno określa cel i przedmiot badań, a także formułuje problemy oraz hipotezy badawcze. Konstrukcja tej części pracy jest poprawna pod względem metodologicznym i odpowiada standardom prowadzenia badań pedagogicznych.

W pracy zastosowano metody ilościowe oparte na badaniu ankietowym oraz wykorzystaniu narzędzi pomiarowych pozwalających na analizę postaw wobec edukacji włączającej oraz praktyk włączających w środowisku szkolnym. Autorka przedstawia procedurę analizy statystycznej, co wskazuje na dążenie do zachowania rzetelności badawczej, co zasługuje na wyróżnienie.

Praca w swojej strukturze zawiera rozdział IV: *Przebieg badań własnych*, w którym opracowano opisy, terenu badań, a także grup badawczych. W badaniach udział wzięły dwie grupy nauczycieli – 132 osoby i grupa rodziców – 131 osoby. Takie przyjęcie do badania wskazuje, na zastosowanie modelu warstwowego badań. Jednakże, w pracy autorka nie wspomina nigdzie o przyjętym sposobie doboru próby badawczej, co jest znaczącym zastrzeżeniem, w kontekście prowadzenia badań pedagogicznych. Można antycypować, że przyjęcie takiej próby, oznacza właśnie taki sposób analizy danych. Dodatkowo wydaje się, że rozdział ten ma niewłaściwe miejsce, gdyż w większości prac pedagogicznych, przebieg badań znajduje się w obszarze metodologii badań. W moim odczuciu, wprowadzone rozdzielenie jest niewłaściwe i nie ma praktycznego wymiaru, to sztuczne stworzenie rozdziału.

Część empiryczna pracy została przedstawiona w rozdziale piątym. Autorka szczegółowo opisuje uzyskane wyniki badań własnych. Dokonuje analizy danych pochodzących z badań ankietowych przeprowadzonych wśród nauczycieli oraz rodziców, a także wykorzystuje Skalę Praktyk Włączających oraz Skalę Postaw wobec edukacji włączającej. Takie podejście pozwala na wieloaspektowe spojrzenie na problem wsparcia uczniów z niepełnosprawnością. W mojej ocenie na uwagę zasługuje próba porównania wyników uzyskanych w szkołach publicznych i niepublicznych, co stanowi interesujący wątek badawczy i pozwala na uchwycenie różnic w organizacji wsparcia edukacyjnego w różnych typach placówek. W tej części pracy istnieje sporo błędów technicznych, związanych z prezentacją danych w tabeli, gdyż niektóre z nich są nieczytelne, wprowadzają czytelnika w zagubienie. W przypadku publikacji rozprawy w formie książki, proszę zwrócić uwagę na lepsze przygotowanie tego aspektu, bo obecnie jest on mocno niedopracowany.

Wnioski badawcze przedstawione w pracy stanowią logiczną konsekwencję przeprowadzonych analiz. Autorka wskazuje na znaczenie współpracy pomiędzy szkołą, specjalistami oraz rodziną dziecka w procesie wspierania rozwoju ucznia z niepełnosprawnością. Podkreśla rolę indywidualizacji procesu edukacyjnego oraz znaczenie kompetencji nauczycieli w zakresie realizacji założeń edukacji włączającej.

Recenzowana praca stanowi wartościowy wkład w rozwój badań nad funkcjonowaniem systemu wsparcia uczniów z niepełnosprawnością w edukacji wczesnoszkolnej. Autorka

wykazała się dobrą znajomością literatury przedmiotu, poprawnością metodologiczną oraz umiejętnością interpretacji wyników badań.

Podjęta problematyka ma istotne znaczenie zarówno z perspektywy naukowej, jak i praktycznej, ponieważ wyniki badań mogą stanowić podstawę do doskonalenia rozwiązań organizacyjnych oraz metodycznych w zakresie wspierania uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W mojej ocenie praca spełnia wymagania stawiane pracom naukowym z zakresu pedagogiki i stanowi wartościowe opracowanie dotyczące uwarunkowań procesu wsparcia uczniów z niepełnosprawnością w młodszych wiekach szkolnych.

Konkluzja recenzji

Poddaną analizie i krytycznej refleksji rozprawę doktorską oceniam pozytywnie. Stwierdzam na podstawie całego powyższego wywodu, że Pani mgr Katarzyna Warchoła posiada wiedzę, umiejętności, w zakresie samodzielnego stawiania sobie zadań badawczych, które realizuje w sposób sumienny i naukowo stosowny. W swojej pracy doktorantka udowadnia, że potrafi samodzielnie rozwiązywania problemy oryginalnych zadań badawczych. Dodatkowo należy stwierdzić, że Pani Katarzyna uzyskała interesujące wyniki badań dokonując ich opisu, prezentacji i interpretacji. Wykazała się ogólną wiedzą w uprawianej przez siebie działalności naukowej.

Stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani mgr Katarzyny Warchoła odpowiada warunkom Ustawy o tytułach i stopniach naukowych, w szczególności warunkom określonym w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2003 roku, a także Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U.2018 poz. 1668).

Wnoszę do Rady Naukowej Uniwersytetu Rzeszowskiego o dopuszczenie Pani mgr Katarzyny Warchoła do publicznej obrony rozprawy doktorskiej i dalszych etapów przewodu doktorskiego.